

Otázka: Ekonomie jako věda

Předmět: Občanské a společenské vědy

Přidal(a): Jan Novák

Předmět ekonomie a vztah k jiným vědám

- Ekonomie jako věda (ekonomická teorie) se zabývá společenskou realitou zvanou ekonomika (ekonomická praxe), vzniká asi ve druhé polovině 18. století.
- Ekonomie objasňuje zákonitosti hospodářské činnosti lidí.
- Ekonomie se řadí mezi vědy společenské. Využívá poznatků jiných věd, například -psychologie (lidské chování), sociologie (jednání lidí ve společnosti, sociální skupiny, společ.systém), demografie (proces reprodukce lidské populace-úmrtnost,porodnost atd.), zeměpis (lokalizace, distribuce), historie (politické i hospodářské děje v minulosti), marketing (uspokojování potřeb zákazníka), management (řídít ovládat určité činnosti), právo (určuje pravidla chování), politika (společenské uspořádání), etika (morálka, hodnoty, jednání).

Ekonomie makro a mikro

Mikroekonomie

- ekonomika „v malém“ zkoumá chování jednotlivých ekonomických subjektů - občan, domácnost, firma, banka, vláda,
- zabývá se jejich chováním v rámci vlastní skupiny nebo jejich vzájemnými vztahy,
- objasňuje pojmy jako nabídka, poptávka, náklady, výnosy, majetek podniku, pracovníci, ceny, hospodářský výsledek.

Makroekonomie

- zkoumá fungování ekonomiky jako celku, z řeckého makrós = velký,
- zabývá se inflací, nezaměstnaností, hrubým domácím produktem (HDP) atd., což jsou základní ekonomické veličiny, které charakterizují vyspělost ekonomiky.

Základní ekonomické systémy

Zvykový systém

- historicky nejstarší ekonomické uspořádání,
- statky se dělily na základě potřeb jednotlivce,
- nevznikala nadhodnota, která byla později důvodem bojů a válek,
- v současné době lze pozorovat u primitivních národů v Africe, Jižní Americe a Austrálii.

Příkazový systém (centrálně plánovaný systém)

- úzká mocenská skupina rozhoduje o dělení zdrojů i výsledných produktů,
- vytváří se konkrétní centrální plány na určitá časová období (dvouletky, pětiletky atd.),
- byl využíván v bývalých socialistických státech, kde převažovalo státní vlastnictví a monopolní postavení výrobců.

Tržní systém

- ekonomika je koordinována pouze prostřednictvím trhů

- vláda nijak nezasahuje do ekonomiky,
- výhodou je fungování zákonů trhu (nabídka, poptávka) bez subjektivních chyb jednotlivců,
- tržní vztahy koriguje tzv. neviditelná ruka trhu,
- nevýhodou je přerozdělování, které nepočítá se sociálně potřebnými občany,

Smíšený systém

- kombinace příkazového a tržního systému na základě politického vlivu, tzv. sociálně tržní systém,
- vychází z tržního systému, je ale doplněn o zásahy vlády (tzv. hospodářská politika státu),
- v současné době převládající uspořádání vyspělých světových ekonomik (i v ČR),
- stát řídí daňový systém, sociální opatření, výši minimální mzdy atd.,
- jde o otevřený systém, propojený s jinými ekonomikami.

Historický vývoj ekonomických teorií

Merkantilismus (17. století)

- doporučuje významné zásahy a regulace ze strany státu, zejména v zahraničním obchodě.
- myšlenkový koncept při vzniku tržního mechanismu
- vládní podpora zákonů udržující pracovní a další náklady na nízké úrovni
- proexportní politika – podpora vývozu, omezení dovozu – důraz na zahraniční obchod
- snahy získat kolonie → levná práce a suroviny + současně vývozní trh
- podpora průmyslového rozvoje – manufaktury

Klasická škola (18. století)

- od poloviny 17. století do druhé třetiny 19. století v Anglii a Francii;
- zabývala se především makroekonomií (ekonomií celého hospodářství)
- prosazovala hospodářský liberalismus a nezasahování ze strany státu,
- hlavní představitelé Adam Smith (Kniha Bohatství národů – efektivita, specializace dělníků a přínos manufaktur) a David Ricardo;
- poprvé použit pojem „neviditelné ruky trhu“.

Utopický socialismus a marxismus (19. století)

- Podle marxistů je to nauka o společnosti založené na společném vlastnictví, povinné práci pro všechny a rozdělování hodnot podle zásady rovnosti,
- tyto myšlenkové směry byly přímou reakcí na negativní dopady rozvíjejícího se kapitalismu (a čistého tržního ekonomického systému) na průmyslové dělnictvo, zneužívání levné práce dětí a dalších vážných sociálních jevů,
- na myšlenky utopických socialistů navázal Karel Marx (Komunistický manifest, Kapitál) s teorií nadhodnoty vytvářené dělnickou třídou, kterou si bez zásluh přivlastňují vykořisťovatelé = vlastníci kapitálu a pozemkoví vlastníci,
- od Marxovy ekonomické teorie byl už jen kousek k politické teorii revolučního dělnického hnutí Lenina (Rusko), která výrazně ovlivnila dějinné události celého dvacátého století.

Rakouská škola (poslední třetina 19. století)

- zaměřena především na mikroekonomii, psychologii jednotlivce v hospodářství (péče o vlastní blahobyt jako základní hnací motor), teorie mezního užitku;
- představitelé C. Menger a H. H. Gossen; politicky se její představitelé většinou řadí k klasickému liberalismu,
- na tradice této školy navazoval F. A. von Hayek s výkladem hospodářského cyklu. Byl obhájcem liberalismu, individualismu a svobody. Věřil v nutnost svobodné volby a vůle. V ekonomickém smyslu ve volný trh, svobodnou konkurenci, liberální kapitalismus a tržní hospodářství.

Neoklasická škola (19. století a začátek 20. století)

- tato škola se zaměřila na mikroekonomii, snažila se o matematizaci ekonomických věd, které byly do té doby pouze slovně dedukovány. Přinesla teorii mezní produktivity a mezních nákladů, teorii celkové rovnováhy,
- významní představitelé byli A. Marshall, V. Pareto, J.B.Clark, L.Walrase.
- Marshall - Zásady ekonomie (1890) - vysvětluje myšlenky nabídky, poptávky, mezního užitku a nákladů na výrobu.

Keynesiánství (30. a následující léta 20. a 21. století)

- zabývá se především úlohou státu v ekonomice a hospodářskou politikou;
- dílo Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz z roku 1936 teoreticky zdůvodňuje potřebu aktivního působení státu na straně poptávky, snižování nezaměstnanosti a mírnění dopadů hospodářských krizí,

- hlavní představitel John Maynard Keynes – důsledky jeho úvah vyústily v aplikace pro řešení Velké hospodářské krize z 30. let, zejména v USA a Spojeném království.

Monetarismus (50. a následující léta 20. století)

- tato teorie je určitým protipólem keynesiánských státních zásahů do ekonomiky. Klade důraz na samoregulační funkce peněz v ekonomice. Jde o soudobou podobu neoklasické ekonomie,
- ekonomická teorie, kt. považuje peníze za ústřední kategorii makroekonomické teorie i hospodářské politiky – množství peněz v oběhu je rozhodující,
- nabídka peněz a její změny jsou nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím HDP a hladinu cen
- důraz na úlohu tržních sil a omezení státních zásahů do jejich působení
- hlavní představitel Milton Friedman (peníze jsou klíčovým prvkem v ekonomice, prudké zvýšení množství peněz vyvolává inflaci, prudké snížení depresi)